

ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНОГО ФАКТОРУ НА КЛЮЧОВІ СКЛАДОВІ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Лі Мін., аспірант, В.О. Лук'янихін, к.е.н., доцент

Сумський державний університет, м. Суми

Забруднення атмосфери, водного басейну, ґрунту спричиняє зміни їхнього якісного стану. У свою чергу забруднені елементи навколишнього природного середовища (НПС) впливають на первинних реципієнтів: людину, елементи матеріальної сфери, рослинний і тваринний світ, викликаючи в них негативні зміни. Ці зміни призводять до негативних соціальних, екологічних і економічних наслідків при формуванні, збереженні та розвитку економічного потенціалу на різних ієрархічних рівнях (підприємство – регіон – країна).

Соціальні наслідки забруднення проявляються в наступних формах: підвищення захворюваності населення, скорочення тривалості життя, генні зміни, підвищення міграції населення, порушення природних умов життя і відпочинку і так далі.

Екологічні наслідки від забруднення навколишнього природного середовища проявляються в деградації його основних компонентів, порушенні екологічних зв'язків, зміні звичних умов існування рослин і тварин.

Економічні наслідки від забруднення компонентів навколишнього середовища проявляються на рівні окремих суб'єктів економічної діяльності, знижуючи ефективність їх функціонування і відтворення. Дія забруднення навколишнього середовища на економічні суб'єкти відбувається в наступних формах:

- зниження кількості і якості економічних ресурсів, що функціонують в економічній системі;
- відведення економічних ресурсів на запобігання, усунення і компенсацію негативних наслідків забруднення.

У обох випадках у кожного економічного суб'єкта зростають витрати функціонування, зменшується кількість кінцевого продукту, і, як результат, відбувається недоотримання доходу.

На кожному рівні господарювання економічні наслідки забруднення набувають конкретного змісту. У ринковій економіці виділяються три групи економічних суб'єктів: домогосподарства, підприємства і держава. Результатом дії забруднення НПС на економіку підприємства є втрата (недоотримання) доходу і прибутку в поточному і майбутньому періодах. Недоотримання прибутку унаслідок забруднення середовища можливо з таких причин:

1. Не повне використання за часом і продуктивності економічного потенціалу (економічних ресурсів та виробничих потужностей) підприємства, що функціонують в умовах забрудненого навколишнього середовища.

2. Підвищення витрат підприємства у зв'язку з необхідністю:

- запобігання дії забрудненого навколишнього середовища на економічні ресурси підприємства;

- усунення негативних наслідків дії забруднення на економічні ресурси;

- компенсації наслідків забруднення третім особам (населенню, іншим підприємствам, державі).

3. Зниження конкурентоспроможності продукції підприємства, яка не відповідає екологічним стандартам.

Сукупність перерахованих втрат безпосередньо пов'язана з необхідністю запобігання негативній дії і усуненню наслідків від забруднення навколишнього природного середовища.

Крім того, на підприємстві підвищуються витрати на компенсацію матеріальних і енергетичних втрат у складі відходів, що потрапляють в навколишнє середовище. Для компенсації цих втрат економічні суб'єкти вимушені нести додаткові витрати економічних ресурсів, підвищуючи витрати виробництва кінцевої продукції.

Так, для отримання певної кількості продукції з урахуванням утворення відходів на виробництві використовують більше початкової сировини і матеріалів. Для їх переробки витрачається більше енергії, палива, праці, а це означає, що виробники продукції несуть підвищені витрати. Даний вид витрат, хоча безпосередньо і не пов'язаний із забрудненням навколишнього середовища, але безпосередньо залежить від кількості відходів, що потрапляють у навколишнє середовище.

Таким чином, сукупність витрат усунення негативної дії і витрат наслідків забруднення, а також витрат компенсації матеріальних втрат у складі відходів виробництва утворює економічний збиток від забруднення навколишнього середовища на підприємстві.

Вплив екологічного фактора на економічний потенціал промислового підприємства виявляється в його дії на процеси відтворення і функціонування всіх видів економічних ресурсів підприємства, які воно має в своєму розпорядженні. Так, забруднення навколишнього середовища впливає на виробничий потенціал підприємства внаслідок прискореного зносу і передчасного виходу з ладу

основних виробничих фондів. Вплив екологічного фактора на розширене відтворення економічного потенціалу підприємства виявляється у вигляді його дії на інвестиційний потенціал. Відвернення інвестиційних ресурсів від основної діяльності в природоохоронну робить неможливим їх прибуткове вкладення в інші інвестиційні проекти. Кадровий потенціал підприємства знижується внаслідок підвищення плинності кадрів, незадоволених екологічним станом місця роботи і/або проживання, а також із-за зниження якісного стану індивідуального потенціалу працівників в результаті підвищення захворюваності, викликаній забрудненням НПС на підприємстві або в регіоні.

Підвищення екологічного навантаження позначається на функціонуванні природно-ресурсного потенціалу підприємства. Так, споживання промисловим підприємством природних ресурсів території - води, повітря, землі, мінеральної сировини - зменшує запаси не поновлюваних природних ресурсів і порушує процеси відновлення поновлюваних ресурсів. Забруднення навколишнього природного середовища промисловими відходами негативно впливає на якісний стан природних ресурсів, зменшуючи їх продуктивність або роблячи їх непридатними для використання, що знижує як економічний потенціал регіону і підприємства [1].

Врахування екологічного фактора має велике значення для оцінки кадрового потенціалу підприємства та трудового потенціалу регіону. На сьогоднішній день накопичено певний досвід у вивченні впливу навколишнього середовища на стан здоров'я населення. У той же час практично не досліджені питання впливу екологічного фактора на кадровий (трудова) потенціал, політику й стратегію управління трудовими ресурсами в умовах забруднення навколишнього середовища на підприємстві й прилеглий території.

Досліджуючи кадровий потенціал як динамічну, орієнтовану в просторі та часі характеристику, можна відмітити, що екологічний фактор впливає на структурні елементи даної складової економічного потенціалу й на процеси, що протікають у ній. Вплив екологічного фактора здійснюється шляхом зміни кількісних і якісних характеристик індивідуального трудового потенціалу. Такий вплив відбувається на всіх фазах відтворювального циклу. Цей вплив може бути прямим і непрямим. Прямий вплив виявляється в безпосередньому впливі навколишнього середовища на кількісні та якісні характеристики кадрового потенціалу, такі, наприклад, як стан здоров'я населення. Непрямий вплив екологічного чинника виявляється через взаємозв'язок стану навколишнього середовища з іншими факторами, що визначають характер формування і використання кадрового потенціалу [2, с. 241-246].

Таким чином, сукупність недоотриманих доходів у результаті не повного використання трудових ресурсів підприємства й нераціонально витрачені кошти з попередження, усунення й компенсації негативних наслідків забруднення значно знижують економічну оцінку кадрового потенціалу підприємств.

Вплив екологічного фактора на виробничий потенціал виявляється в дії забруднення навколишнього середовища на економічні ресурси підприємства, зниженні ефективності їх відтворення й використання. Подібний вплив спостерігається в основному на стадії використання й під час відтворення та розвитку виробничого потенціалу. Економічні ресурси підприємства піддаються впливу з боку забрудненого навколишнього середовища у вигляді відходів виробництва. У результаті зменшується кількість функціонуючих ресурсів, змінюються їх якісні характеристики. Зменшення кількості ресурсів і їх якісних показників призводить до дефіциту ресурсів у часі й до зміни (зменшення) загальної продуктивності виробництва. Так, знижується дійсний фонд часу використання устаткування, знижується продуктивність праці, потужність устаткування, віддача матеріальних і сировинних ресурсів.

Слід зазначити, що різні частини виробничого потенціалу по-різному беруть участь у створенні доходу й прибутку підприємства. Одна його частка відноситься до активної частини, інша – до пасивної. Перша частина представлена основними виробничими фондами, річним споживанням предметів праці й річною витратою робочої сили. Друга частина потенціалу представлена запасами ресурсів. Сюди відносяться виробничі запаси, невстановлене устаткування, незавершене виробництво, запаси готової продукції, запаси праці у вигляді різниці між обліковим і дійсним числом працівників підприємства. За нормальних екологічних умов зниження величини виробничого потенціалу підприємства відбувається природним шляхом у результаті нормативного вибуття основних фондів, запасів сировини й матеріалів. За умов забруднення навколишнього середовища знос економічних ресурсів збільшується, а виробничий потенціал зменшується швидшими темпами. Його відтворення сповільнюється, і на початок чергового циклу використання потенціалу його величина не досягає первинного рівня. Як наслідок – робочий період економічних ресурсів скорочується, і необхідна частіша їх заміна на нові. Це передбачає прискорене накопичення засобів на реновацію зношених ресурсів і, отже, збільшення витрат виробництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Балацкий О.Ф. Экономический потенциал административных и производственных систем: Монография / Под общей ред. О.Ф. Балацкого // Сумы: ИТД "Университетская книга", 2006. – 973 с.

2. Джаин И.О. Трудовой потенциал региона и экология // Окружающая среда и здоровье / Под ред. Л. Хенса, Л. Мельника, Э. Буна // К.: Наукова думка, 1968. - С. 241-246.